

Comença a ser d'interès la idea de com poder sobreviure en una altra societat amb dignitat sense necessitat de mantenir la defensa de models en què que cal seguir creixent o desenvolupant-se. Per a la gent anticapitalista, que estem preocupada per trobar processos i aplicar instruments que transformin el capitalisme en un altre model de societat, la proposta de Serge Latouche *De la descolonització de l'imaginari econòmic a la construcció d'una societat alternativa*, ens sembla prou atractiu per dedicar-li un espai de reflexió.¹

Llegint el treball de Serge Latouche, ens trobem a favor de molts dels arguments que utilitza per rebutjar el desenvolupament, però també ens trobem amb molts altres que són negatius perquè argumenta en contra del desenvolupament sense tenir en compte que aquest creixement s'ha donat en societats classistes i, actualment, en el si del capitalisme.

Perquè, en el capitalisme, el desenvolupament forma part de la lògica d'acumulació del sistema. En aquesta mode de producció, el desenvolupament no és ni una causa ni una conseqüència seva, sinó un objectiu fonamental de l'estructura sistèmica del capitalisme. Podríem afirmar que, sense desenvolupament, el sistema es moriria. Per tant, una cosa que més endavant argumentarem, sent el desenvolupament una característica intrínseca al sistema, la seva acceptació o el seu rebuig suposa acceptar o rebutjar el mateix sistema. És a dir, no es pot estar a favor del capitalisme i contra el desenvolupament, així com no es pot estar contra el capitalisme sense estar contra el desenvolupament. Una condemna comporta l'altra. Altra cosa és quin serà el model de supervivència en una societat sense classes, on segurament el desenvolupament no tindrà les mateixes característiques exigides pel sistema capitalista o per societats precapitalistes. Per tant, no ha de tenir els mateixos efectes perniciosos, ni sobre la naturalesa ni sobre els éssers humans.

I aquest és un aspecte molt important a destacar des d'un començament, ja que Latouche es manifesta obertament contra el desenvolupament *per se* sense deixar de forma ben explícita, sinó més aviat ambigua, la seva oposició al sistema capitalista. Fa l'efecte que li agradaria que el capitalisme pogués funcionar sense desenvolupament o, utilitzant els seus termes, amb decreixement, per tal d'evitar el manifestar-se anticapitalista. Una cosa que aconsegueix, és clar. I aquesta posició comporta un perill: que molts autors, institucions supranacionals, governs, sindicats, moviments socials, oenegès, i tot un món de professionals i acadèmics, s'apunten al capitalisme humanitari, ètic, verd, amb taxes de creixement controlades, per alleugerir de culpa el sistema dels desastres del desenvolupisme que, amb Latouche, condemnem. També em preocupa el paper que Latouche assigna a l'imaginari com a subjecte social de canvi, perquè dilueix del tot el conflicte de classes. I Latouche, en el moment que substitueix les relacions socials pel concepte d'imaginari sembla sumar-se a l'enterrament dels clàssics antagonistes socials.

L'antidesenvolupisme de Latouche

En la crítica al desenvolupament, així com en la seva alternativa *anhel de viure bé amb dignitat*, hem dit que Latouche esmenta aspectes positius i negatius, però gairebé tots van ser formulats segles abans que ell naixés. Aquest és un aspecte sobre el qual ens hem de preguntar, perquè el canvi de paraules que introdueix en les seves reflexions no altera el contingut d'allò que va ser dit i explicat, de manera que la crítica al desenvolupament pot no representar cap solució, o ser una solució buida, davant tots els problemes que les poblacions pateixen en les societats classistes: domini, explotació, guerres, pandèmies, fam, pobresa crònica, mort. En el millor dels casos, qui sap si la proposta del decreixement pot salvar el planeta convertit ja en un cementiri d'éssers humans. Si no anem amb compte amb les limitacions d'aquest concepte, la paraula decreixement també podria convertir-se en una paraula plàstica, tòxica.

Per tancar aquesta reflexió sobre l'esmentat llibre de Latouche, acabarem amb tres respostes a una de les seves intervencions. Diuen que Latouche ha iniciat una de les seves intervencions en el territori espanyol citant Woody Allen, en referència a les tres preguntes clau per a la humanitat formulades pel cineasta: “d'on venim? cap a on anem? i què hi ha per sopar avui?” La nostra resposta ha quedat clara, suposo, al llarg del text. A *d'on venim*, responem que de societats classistes on una minoria domina i explota la majoria. A *on som*, deixem clar que el capitalisme, sense desenvolupament o creixement, es mor. I a *on volem anar*, inclourem més avall un senzill esquema en què manifestem que volem lluitar per una societat sense classes, on les poblacions visquin com a éssers iguals. Aquí, Latouche només apunta cap a una societat vernacle, caracteritzada per experiències d'índole local, i orientada per unes pràctiques de decreixement convivencial. No obstant això, sóc dels qui argumenten que hem d'anar més lluny en la recerca d'alternatives, caracteritzades per l'abolició de la propietat, tal com esbossarem tot seguit.

Un esbós sobre les possibles alternatives al capitalisme

Parafrasejant Vandana Shiva, sóc partidari de cercar la resposta tenint com a meta la idea de com es pot decreixer sense crear penúria, en uns països, i creant la riquesa necessària en aquells altres que no en tenen gens. Perquè si analitzem el capitalisme des d'una visió d'economia món, la riquesa d'uns suposa la pobresa dels altres. No es tracta de pensar en solucions de decreixement aïllades per a uns, com si els altres no estiguessin relacionats històricament amb els uns, com si el desenvolupament dels països rics no es basés en el subdesenvolupament dels països empobrits. Com si les societats futures d'ambdós grups d'experiències no tinguessin múltiples punts de trobada en el procés de les seves històries respectives. Els models futurs de societats sense classes, en construir-se sobre la lògica del bé comú i no de l'acumulació privada, seguiran una filosofia diferent en l'ús d'ambdós recursos: els naturals i l'activitat creativa dels éssers humans. Si la classe dominant malversa els recursos naturals i explota els humans en les societats classistes, una de les característiques de les societats sense classes serà satisfer les necessitats humanes cercant l'harmonia entre la persona i el seu entorn natural. I aquesta manera satisfactòria de cobrir les necessitats tindrà algun procés d'anar millorant amb el temps, algun procés de desenvolupament que suposi el desenvolupament del coneixement per part dels éssers humans, i de l'entorn natural com a hàbitat.

Per tant, davant la pregunta de si hi ha alternatives al capitalisme, la nostra resposta és afirmativa: i tant que n'hi ha! La nostra proposta de recerca és bastant senzilla: parteix de començar a mirar en dues direccions. Una es basa en l'anàlisi de la lògica mateix del capitalisme i evitar incloure les mateixes característiques que el determinen en el disseny de l'alternativa, els processos, els subjectes i els instruments per aconseguir-la. L'altra consisteix a furgar entre les diverses utopies que han dissenyat altres pensadors, i buscar-hi criteris, objectius, polítiques, mesures, i consells. Des de Plató a Wells, passant per Moro, Campanella, Bacon, Harrington, Fénelon, Morelly, Babeuf, Fourier, Owen, Saint-Simon, Cabet, Hawthorne, Butler, Bellamy i Morris, que en tots ells podem trobar un munt d'ensenyances.

Epíleg

Poc més resta afegir. Es pot deturar el creixement en els països rics a favor dels països pobres mentre s'asseguri una eficaç política de redistribució internacional de la riquesa, amb plans de desenvolupament conjunts per a tots dos tipus de països, encara que tan sols sigui la classe de desenvolupament que potencia les facultats humanes que participen en l'assoliment del benestar general. No es pot argumentar a favor del decreixement sense proposar alhora un pla sobre com les poblacions dels països pobres trobaran per elles mateixes i gestionaran el camí del benestar. Per a elles i per a nosaltres, això pressuposa transformar el capitalisme, ordre social que genera la desigualtat mundial. I això obliga a repensar quin o quins seran els subjectes socials de canvi, així com caldrà repensar quin paper jugarà l'Estat, ja que hem de ser conscients que “el poder polític [de l'Estat i els poders fàctics] és la violència organitzada d'una classe per a l'opressió d'una altra]. Que aquesta idea és utòpica? Cert, però no menys que la de tants altres projectes

oficials en forma d'“ajuda a la cooperació” que, a més de dilapidar el diner públic, mantenen buròcrates, règims i empreses funcionant sota la llei de la corrupció.

Encara sóc dels qui pensen que les utopies tenen sentit. Per aquesta raó vull tancar aquesta sèrie de reflexions amb la frase de Marx/Engels que també tanca *El Manifest*: “sorgirà [una societat] en què el lliure desenvolupament de cada un serà la condició del lliure desenvolupament de tots”.²

Notes

1: Aquest treball va ser escrit a l'abril del 2007 i publicat en “Decrecimiento: el vano intento de poner a dieta a la bestia capitalista”. *Cuadernos n° 9*. Zambra/Baladre. Xàtiva, setembre del 2007.

2: Marx, Karl; Engels, F. *El manifiesto comunista*. Fundación de Estudios Socialistas F. Engels. Madrid, 1997.

* Podeu llegir la versió íntegra d'aquest article a www.illacrua.cat

Destacats:

En el millor dels casos, qui sap si la proposta del decreixement pot salvar el planeta convertit ja en un cementiri d'éssers humans.

No es pot argumentar a favor del decreixement sense proposar alhora un pla sobre com les poblacions dels països pobres trobaran per elles mateixes i gestionaran el camí del benestar.

Traducció a càrrec de Jordi Garcia

Gener del 2009.